

SMART ТЕХНОЛОГИЯЛАР ТЕХНОЛОГИЯЛАР МҮМКІНДІКТЕРІН КЕҢЕЙТУ ЖАҒДАЙЫНДА ТУРИСТІК ӨНІМДІ ӘЗІРЛЕУ ЖӘНЕ ЖЫЛЖЫТУ

Ағытаева Гүлназия Әнуарбекқызы

@adjsonya@mail.ru

Л. Н. Гумилев атындағы ЕҰУ Теоретикалық математика және ғылыми есептеу институтының ғылыми қызметтері, Нұр-Сұлтан, Қазақстан
Ғылыми жетекшісі – А. А. Дүйсембаев

Инновация (*жаңалық жарату*) - қазіргі ойлау үлгісі мен дәстүрлі таным ерекшелігіне ұқсамайтын жаңа ойлау жүйесін тауып шығару, кезектегі білім мен материалдық мүмкіндіктерді пайдалана отырып көнені өңдеу, бар нәрсені тіпті де жақсарту, кем нәрсені толықтыру, жаңа нәрсені тапқырлау, тың нәрсені байқау, жаңа зат, жаңа әдіс, жаңа жол, жаңа орта жаңалығымен өмірді жаңарту, сөйтіп адамға және адамзатқа бақыт жарату.

XXI ғасыр –технология ғасыры болғандықтан, Қазақстан әлем бойынша ең жаңа деген оқу формаларын зерттеп, білім саласында үнемі жаңарту жасап келеді. Сонымен қатар өкініштісі елімізде ақпараттық қоғам әлі толық қалыптаспай жатыр. Сұранысқа орай технология даму үстінде. Бірақ соңғы жылдары SMART технологиясы ұғымы яғни ақылды оқыту пайда болды және Smart қала, Smart фон, Smart құрылғы, Smart қондырғы, Smart орта деген тіркестерді жиі естіп жүрміз. Яғни, E-learning орнына SMART-learning келуі, ақпараттық қоғам орнына «smart қоғам» қалыптасуы біздің елімізде де күтілуде. Қазіргі таңда Smart технологиясын өндірушілер – АҚШ, Канада, Оңтүстік Корея елдері. Қазір елордамызда да Smart мектептер қалыптасып келеді.

SMART (СМАРТ) технологиясы - жұмыс істеп тұрған мақсаттарды қоюдағы заманауи тәсіл. Smart-мақсаттарды қою жүйесі мақсатқа жету кезеңінде қолда бар барлық ақпаратты жинақтауға, қолайлы жұмыс мерзімдерін белгілеуге, ресурстардың жеткіліктілігін анықтауға, процестің барлық қатысушыларына айқын, нақты, нақты міндеттерді ұсынуға мүмкіндік береді.

SMART- бұл мына сөздердің толық нұсқасы: Specific-нақты, Measurable-өлшеуші, Achievable-қол жетімді, Relevant-мағыналы, Time bound-уақыттан шектеулі. SMART аббревиатурасының әрбір әрпі қойылған мақсаттардың тиімділік критерийін білдіреді.

Инновациялар жайлы көп ойлар қалыптастыруға болады, бірақ бұл қоғамның әлеуметтік экономикалық дамуының айқындаушы факторы екенін мойындауымыз керек. Менім ойым бойынша бұл сөздердің шындық екенін, ғалымдардың ойы арқылы түсіне аламыз. Олардың ішінде, ең алдымен, О.А. Жданованың көзқарасын атап өткім келеді: «Қазіргі уақытта инновациялар қоғам салаларының белсенді байланыстырушы буыны болып табылады. Заманауи қоғамды бұрыннан таныс және болашақ инновацияларсыз елестету мүмкін емес. Көпшілік ғалымдар инновацияның экономиканың және әлеуметтің дамуының негізгі қозғаушы күшіне айналды деп келіседі. Инновация әлемдік қауымдастықты дамудың жаңа, жоғары деңгейіне көтерді» [1].

Әлемдік экономиканы дамытудағы инновацияның маңыздылығы туралы ғылыми мақалада Ресей мемлекеттік университетінің Жоғары экономика мектебінің ғылыми жетекшісі Е.Г. Ясин: «Қазіргі заман үшін дамыған елдердің динамикасы негізінен, инновациялардың бұрыннан болғандығымен анықталады, бұл олардың басты бәсекелестік артықшылығы»[2].

Соңында ОМЗ ААҚ Директорлар кеңесінің төрағасы В.А. Махов: «Инновацияның рөлін асыра бағалау қиын. Олар экономикалық өсуі мен байлығының шешуші факторы болып табылады. Инновациялардың арқасында қазіргі заманғы бір адам бір сағат ішінде тауарлар мен қызметтерді біздің дәуірімізге дейін өмір сүрген ата-бабаларымыздан 70 есе

көп ақша түрінде өндіре алады» [3].

Егер біз жоғарыда айтылған мәліметтерді жинақтасақ, қоғам дамуының қазіргі кезеңінде инновация дегеніміз:

- өркениет дамуының қажетті және міндетті атрибуты;
- ғылыми-техникалық прогрестің негізгі бағыты;
- әлеуметтік-экономикалық өсімнің тиімділігін арттырудың маңызды құрамдас бөлігі;
- адам өмірінің сапасын жақсартатын негізгі ортаның трансформері;
- өмірдің барлық салаларында бәсекелестікті анықтайтын құрал.

Бұл тізімді жалғастыруға да болады, бірақ бұл ретте инновация құрамында смарт технологияға назар аудармауға болмайды. Олар, әрине ерекше, өйткені

бұл смартфондар, смарт автомобильдер, смарт тұрмыстық техника (шаңсорғыштар, тоңазытқыштар, теледидарлар, кондиционерлер және т. б.), смарт үйлер, смарт қала

және т. б. сапалы түр тек жағдайды ғана емес, сонымен қатар қазіргі адамның өмірін де өзгерте қоймай, “смарт қоғам” санаты туралы жиі ойлануға мәжбүрлейді. Бұл туралы "Smart Staffing" компаниясының сайтында былай делінген: «қазіргі заманғы ең " тренд " сөздерінің бірі-смарт.

Біздің өмірімізді күн сайын жайлы, қауіпсіз және қызықты ете отырып, ХХІ ғасырда бізді қоршаған заттар мен құрылғылар қарқынды дамып келеді. Смарт технологиялардың дамуы іс жүзінде қар көшкіні секілді жүріп жатыр. ... Ертең... Ақылды технологиялар адамның барлық салаларына толығымен енеді, қоғамдық даму бағытын түбегейлі өзгерте отырып, бізді “смарт қоғамға” қарқынды жақындатып келеді» [3].

2012 жылы ең ірі халықаралық білім форумында Елордалық Крокус Экспо көрме орталығында өткен «Әлем ақылды қоғам жолында»: «Ақылды қоғам деген не? Смарт - бұл жаңа технологияны (Smarttechnology) оқытылған адамдардың өмірін жақсартатын жаңа технология»[4].

Жаңа технологиялар жылдам өсіп келе жатқан мегаполистің проблемаларын тиімді шешуге мүмкіндік береді. ҚР Президенті жанындағы Қазақстан стратегиялық зерттеулер институтының ғылыми қызметкері Слямжар Ахметжаровтың пікірінше, бүгінде дамыған елдер Smart city тұжырымдамасына баса мән беріп отыр.

«Қалалардағы мәселелерді шешу үшін Smart City концепциясы (Smart City, Electronic City, Safe City) кеңінен таралуда. Оның негізгі мақсаты – ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану арқылы барлық қалалық қызметтердің тиімділігін арттыру. Қазіргі уақытта әлемнің 2500-ден астам ірі және кіші қалалары Smart City концепциясының әртүрлі компоненттерін белсенді түрде енгізуде», – дейді сарапшы. [5].

Туристер офлайндан (offline) онлайн (online), яғни турагенттер мен туроператорлардан кеңес алуды тоқтатады, ал өз демалысын өз бетінше ұйымдастырумен айналысады, турпакеттерді сатып алу арқылы (дайын турдың есептік формуласы):

$T = C$ (страхование/сақтандыру) + B (визирование/визамен қамтамасыз ету (по необходимости)) + T (транспортное обеспечение тура/транспортпен қамтамасыз ету) + P (размещение/орналастыру) + Δ (экскурсионное обслуживание/экскурсия жүргізу) және т.б. + Π (прибыль туроператора/туроператордың табысы)) непосредственно на электронных ресурсах у агрегаторов туров и туроператоров, или самостоятельно подбирают опции своего отдыха (расчетная формула готового тура: $T = C$ (страхование/сақтандыру) + B (визирование/визамен қамтамасыз ету – по необходимости) + T (транспортное обеспечение тура/транспортпен қамтамасыз ету) + P (размещение/орналастыру) + Δ (экскурсионное обслуживание/экскурсия жүргізу) и т.д. – Π (прибыль туроператора/туроператордың табысы)).

Аталған ақпаратқа сүйене отырып, ұлттық туризм индустриясында алдағы бес жылда офлайндағы (offline) туристік өнімді сату және кеңес берумен байланысты жұмыс орындарының 70-80% - ға дейін қысқаруы күтіледі. Мақала авторларының зерттеулеріне сәйкес, Италияда 2007 жылдан бастап 2017 жылға дейін офлайнда (offline) жұмыс істейтін

турагенттіктер мен туроператорлардың 90% - дан астамы жабылды.) [6].

Шетелде туристер киберкеңістікке (онлайн) орын алды, бұл орын алған факт. Бізді таяудағы 5-10 жылда біздің ақыл-ойымызға және IT-дегі технологиялық артта қалуымызға байланысты, бізді де осындай жағдай күтілуде.

Мемлекеттік деңгейде қазір "ескі форматтағы" жұмыс орындарының алдағы қысқаруын азайту үшін шаралар қабылдау қажет, демек, туризм индустриясындағы жұмыссыздықтың өсуін, мысалы: жаңа интеграцияланған мамандықтарға тегін қайта оқыту жүргізу, орта арнаулы жоғары білімді IT-мамандарды даярлауға мемлекеттік тапсырыс беру, туризм үшін жаңа ұлттық ақпараттық жүйелерді әзірлеуге гранттар бөлу немесе бағдарламалық қамтамасыз етудің ұлттық әзірлеушілерін қолдау керек.

"Ақылды" үйдің технологиялары барынша жайлы орналастыруды, қауіпсіздікті және ресурс үнемдеуді қамтамасыз етуге бағытталған. 2022 жылға қарай "ақылды" үйдің нарығы 121,7 млрд долларға жетеді, (орташа жылдық өсу қарқыны– 14,1%) деген болжам бар [7]. "Ақылды" үйдің сегменті мынадай бағыттарды қамтиды: жарықтандыруды басқару, қолжетімділікті бақылау және қауіпсіздік, жылыту, желдету және кондиционерлеу жүйелерін басқару, ойын-сауық саласындағы АКТ-жүйелері, үйде медициналық көмек, сондай-ақ "ақылды" ас үйі.

Төртінші өнеркәсіптік революцияға көшу алдыңғы қатарлы технологиялардың конвергенциясымен және физикалық, сандық және биологиялық салалар объектілері арасындағы шекараларды өшірумен сипатталады. Алдыңғы өнеркәсіптік революциялардың әсер ету тәжірибесіне негізделі отырып, қоғамдық өмірдің түрлі салаларын дамытуға әсер ететін инновациялық технологиялардың қарқынды өсуі күтілуде. Қатарына осындай

технологиялар бизнес-қоғамдастықпен неғұрлым сұранысқа ие және өзінің нарықтық әлеуетін үнемі арттыра түсетін заттардың интернеті жатады.

Интернет технологиясы нарығының 176 млрд АҚШ долларынан өсуі болжануда 2016 жылы - 639,74 млрд 2017-2022 жылдары орташа жылдық өсу қарқыны 25,1% кезінде 2022 жылға қарай.

Экономика мен қоғамның барлық салаларына технологиялық инновациялардың ену жылдамдығы көп жағдайда экспоненциалды өсуде ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың тарату және енгізуіне байланысты. Алдағы 10-15 жылда Интернет технологияларын енгізумен байланысты келесі радикалды өзгерістер күтілуде. [8].

Әр түрлі үй шаруашылығының өзара байланысты дәрежесінің жоғарылауы нәтижесінде

Интернетке қосылған сенсорлар мен сенсорлық құрылғылар (мысалы, цифрлық өндіріс шеңберіндегі роботтық кешендер) адамның араласуынсыз жұмыс істейді, адамдар мен машиналардың өзара әрекеттесу сипатын өзгертіп, экономика салаларын (өнеркәсіптік өндіріс, көлік, медицина, ауыл шаруашылығы және т.б.) сандық түрлендіру жүреді.

Жыл сайын 2025 жылға дейінгі кезеңде интернет заттарын енгізудің экономикалық тиімділігі 2,7 трлн.нан 6,2 трлн АҚШ долларына дейін барады. [9]. 2030 жылға қарай өнеркәсіптік интернет заттардың әлемдік экономикаға қосқан үлесі шамамен 14 трлн АҚШ долларын құрауы мүмкін. [10]. Сонымен қатар, ОЭСР елдерінде қосылған құрылғылар саны 1 млрд-тан (2016 жыл) 14 млрд-қа дейін (2022 жылға қарай) жоғарылайды. [11].

Жоғарыда айтып өткен мәліметтерге сүйене отырып, инновациялардың, SMART технологиялардың қарқынды дамып келе жатқанын түсініп отырмыз және де экономиканың барлық салалары технология жағынан дамуға тырысса, ол үшін еліміздің басшылары үлес қосса, дамыған елдердің қатарына кіруге асықпыз. Бірақ та елімізде жаңа инновацияларды көріп, пайдаланып жатқандар саны өте аз, тек ірі қалаларда мүмкіндіктер бар, сондықтанда еліміздің дамуына, туризм саласының дамуына үлес қосуға тырысамыз.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Жданова О. А. Роль инноваций в современной экономике // Экономика,

управление, финансы: материалы международной научной конференции (г. Пермь, июнь 2011 г.). Пермь: Меркурий, 2011, С. 38-40.

2. Ясин Е., Снеговая М. Роль инноваций в развитии мировой экономики. <http://finanal.ru/009/rol-innovatsii-v-razvitii-mirovoiekonomiki?page=0,0> (дата обращения: 20.11.2014)

3. Махов В.А. Инновации в современном мире: фабрика инноваций ОМЗ. <http://up-ro.ru/library/innovations/management/fabrikainnovaci-omz.html> (дата обращения: 21.11.2014)

4. <http://smartgrid.ru/zhizn-v-stilesg/raznoe/na-poroge-formirovaniyasmart-obshchestva/> (дата обращения: 24.11.2014)

5. http://old.baq.kz/kk/news/aef_smart_tehnologiyalar_kalalardin_damuina_kalai_aser_etu_de20180515_163800

6. URL: www.spbvedomosti.ru (дата обращения: 22.12.2017).

7. Smart home market by product (lighting control (timer, daylight sensor, occupancy sensor), security & access control, HVAC, entertainment, home healthcare and smart kitchen), software & service (behavioral, proactive), and geography – Global forecast to 2022 / Markets and Markets (2016). [Электронный ресурс]: <http://www.marketsandmarkets.com/Market-Reports/smart-homes-andassisted-living-advanced-technologie-and-global-market-121.html> (дата обращения 10.12.2017).

8. Индустриальный Интернет вещей: Революционные изменения в промышленности // Глобальные технологические тренды. 2016. № 10. [Электронный ресурс]: https://issek.hse.ru/data/2016/11/15/1110389295/%D0%98%D0%9A%D0%A2_10_2016.pdf (дата обращения 08.12.2017).

9. Digital globalization: The new era of global flows. Report, McKinsey Global Institute, February 2016 / J. Manyika [et al.]. [Электронный ресурс]: www.mckinsey.com/business-functions/digital-mckinsey/our-insights/digital-globalization-the-new-era-of-global-flows (дата обращения 25.12.2017).

10. Winning the Industrial Internet of Things. How to accelerate the journey to productivity and growth / Accenture, 2015. [Электронный ресурс]: https://www.accenture.com/us-en/~media/Accenture/Conversion-Assets/DotCom/Documents/Global/PDF/Digital_1/Accenture-Industrial-Internet-of-Things-Positioning-Paper-Report-2015.pdf (дата обращения 11.01.2018).

11. OECD digital economy outlook 2015. Paris: OECD Publishing, 2015. [Электронный ресурс]: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264232440-en> (дата обращения 10.12.2017)